

Néhány szó az ölyvkérdéshez.

Ma, midőn az egerésző ölyv (*Buteo vulgaris* L.) káros vagy hasznos voltának kérdése aktuálisabbá vált, mint valaha, engedtessek meg annak tisztázásához néhány szóval nekem is hozzájárulnom.

A terület, melyen adataim 75%-át gyűjtöttem, a Kis- és Nagy-Küküllő völgyeire szorítkozik, a többi hiányzó %-ot Csanád-, Arad- és Szabolcsmegyék szolgáltatják.

Ami a *Buteo vulgaris*-nak ez említett helyeken való előfordulását illeti, az erdélyi részeken az összes nagyobb ragadozó madarak között a határozottan legközönségesebb, Csanádban télen gyakori, Szabolcs s különösen Aradmegye keleti részeiben a költőpárok is mindennaposak.

Hogy a haszon és kár nagyságát joggal elbírálhassuk, az ölyvek itt tartózkodásának idejét két periodusra kell osztanunk. A rövidebb időköz a szorosán vett költési időt öleli fel, kezdve azon időponttól, midőn a kotló ülni kezd, a fiatalok kiröpítését követő hét végeig bezárólag.

Ez idő, az erdélyi viszonyokhoz mérten, rendszeren április 25-étől június 10-éig terjed; mindössze tehát 11, legmótosabb esetben 12 hetet tesz ki. Az ezen kívül eső idő tenné ki a másik, nagyobb eziklust.

Normális körülmények között az ölyv, mint vándormadár, novemberben kisebb laza csoportokban délibb vidékekre vonul, különösen magasabb hóállás mellett; enyhe lefolyású teleken pedig, mint amilyen az idejé is, hómentes helyeken áttelel. (Avis passim hibernaus). Az elhúzódtak igen korán, már február végén, márczius elején kezdenek visszazállingózni,

Az ölyvek — költési idejüket kivéve — állandóan mezőkön, rétségeken tartózkodnak naphosszat s csak éjjelre vonulnak vissza rendes beszálló fájukra, erdők széleire, vagy magas facsoportok fái közé; a költési idő már inkább az erdei tisztásokhoz s erdőszélekhez köti.

Táplálékát is ezek a helyek szolgáltatják s mert madarunk kizárólag csak hússal él s a dögre is csak a lehető legnagyobb szükségben száll, táplálékát az ezeken a területe-
élő állatoktól szerzi be.

Nézzük tehát, melyek ezek s a fenti területekhez mérten az állomány miként alakul?

Erdélyben *fátalan* területeken, töméntelen mennyiségű *Arvicola* és *Hypudaeus*, ritkábban *Cricetus*, szórványosan nyúl és fűrj; a rovarokból *Grillus campestris*, *Rhyzotrogus*-fajok, *Gryllotalpa*; ezeken kívül van *Lacerta agilis*, *Bufo cinereus*, *viridis*, *Bombinator*, *Rana esculenta* és *Tropidonotus natrix*. *Fás, bokros* területeken *Myacus avellanarius*, *Sciurus vulgaris*, sok fogoly, *Lacerta viridis*, *Rana temporaria*, stb.

A Hargittán a *Tetrao urogallus* és *Tetrao bonasia* is! Csanád- és Szabolcsban a nyúl és fogoly túlnyomóan és állandóan sok helyeken s nagy mennyiségben él; hozzájárul ehhez az ürgék s höresögök nagy száma s az apró rágesálók fokozottan nagyobb mennyisége.

Tekintetbe vehető a költő vízi- és gázlőmadarak nagy mennyisége is.

Az aradi területeken az állomány aszerint, amint azok fásak, vagy nyíltak, az előzőek szerint alakul; a fogoly mindenütt egyaránt előfordul.

* * *

Az elejtettek száma jóval meghaladja a 100-at, a figyelemmel tartott fészkeké 35 körülbelül.

Ez a szám pedig arra, hogy az ölyvek káráról ma-
gunknak fogalmat alkothassunk, bőségesen elegendő.

És most lássuk, minő eredményt mutattak fel a különböző időben és helyeken lőtt példányok gyomor- és begyvizsgálatai?

1. *Homoród-Remete, 1889. ♂ ad. augusztus 12.*

Gyomor: lúdtójás nagyságú összetömörült szőresomó és apró csonttörmelék, tömve apró rágesálók (*Arvicola arvalis*) koponyáival és állkapcsaival.

Begy: 1 drb gyík-fark (*Lacerta agilis*) és 2 drb csaknem egészben lenyelt mezei egér.

A madár erdő közé felnyúló hegyoldali tarlón lövetett le s karmai között akkor is egy mezei egeret tartott.

2. Székely-Udvarhely, 1900. június 28. ♀ juv.

Gyomor: kevés rovartermék, faj szerint meg nem határozható, néhány ép szöcske és egypár tisztán felismerhető Gryllotalpa-lábbal.

Begy: középszerűen telt tisztán mezei tücsökkel (*Gryllus campestris*).

A fiatal, rétről beszálló madarat furdése közben löttem meg.

Szentegyházás-Oláhfalu, Hargitta, 1900. szept. 1. ♂ ad

Gyomor: Csaknem merőben üres.

Begy: 2 drb. *Tropidonotus natrix*, az egyik alig arasznyi. A lelőtt madár kenderáztató tó fölé hajlott *Alnus incana* bokor tetején ült.

4. Nagy-Galambfalva, 1892. május 5. ♂ ad.

Gyomor: 1 drb. hörcsög, 1 drb. madárfej (*Turdus merula*?) s 3-4 *Arvicola* maradványai.

Begy: 1 darab *Bufo cinereus* (csaknem egészben nyelve el)

5. Petneháza, 1894. június 16. ♂ ad.

Gyomor: alig fölismerhető ürge maradványok, nagyon sok vízipoczkfej és állkapocs.

Begy: 1 drb. csupán a fej és lábokról fölismerhető fiatal *Hydrochelidon leucoptera*.

A szóban forgó ölyvet a „Bagda“ nevű mocsártól, melyen egy 40—45 fészekaljából álló nagy *Hydrochelidon*-kolónia volt, alig egy kilométernyire löttem le egy táviróoszlop tetejéről.

6. Csanád-Palota, 1896. október 10. ♂ juv.

Gyomor: sok mezei és vízi poczkok, mezei nyúl maradványokkal.

Begy: apró rágesálók s köztük egy béka hátsó lábai.

7. Pálvaros 1896 július 20. ?

Gyomor: alig felismerhető kígyómaradványok. *Begy*: 1 ürge, fej nélkül.

8. Pécska 1896 december 19. ♂ ad.

Gyomor: tömve diónyi húsdarabokkal, bőr, toll és szőrmaradványok hiányzanak; minden valószínűség szerint döghús. *Begy*: üres!

9. Havadtő 1899 február 1. 2 ♂ ad.

Gyomor: mindkettőnél tömve mezei egér maradványokkal, egnél egy madárkoponya is (*Miliaria calandra*) a lábakkal együtt.

Begy tartalmaz a gyomoréval teljesen azonos; egyiknél a legutoljára lenyelt *Arvicola* farka a szájjügből még anynyira kiért, hogy kézzel könnyen eltávolíthattam.

10. Kibéd, 1901 április 19. ♀ ad.

Gyomor: *Rana esculenta* s *Bufo* sp. maradványaival, nagymennyiségű egérszőrrel és csonttal zsúfolásig tömve.

A madár, mely a vasúti pályatest lejtőjéről épen egy táviróoszlopra akart fölszállani, lelövetvén, magára a pályára esett s torkából egy majdnem tenyérnyi, még vonagló *Bufo viridis* mászott elő.

Begyében ugyancsak egy nagy varangyos béka volt, melyet csak perczekkel azelőtt nyelhetett el.

11. Dicsőszentmárton, 1902 január 8. ♂ ad.

Gyomor: bőséges egérmaradványokkal telt.

Begy: üres!

* * *

Ime, az a 11 begy- és gyomortartalom, mely a többek között legváltozatosabbnak bizonyult.

Az elő nem sorolt mennyiség begy- és gyomortartalmának 70%-a a 11. pont alatti, 25%-a a 10. pont alatti és 5%-a az 5. pont alatti esettel volt analóg.

Nem sok fáradságba kerül ezek után levonni a konzekvenciát. 100 közül 70 ölyvnél a gyomor, részben a begy is, tisztán egérmaradványokkal volt telve s mivel csupán kártékony apró emlősöket pusztítottak, a mezőgazdaságra mérhetetlen hasznot hajtottak.

100 közül 25 ölyvnél a gyomor és a begy tömve egér- és békamaradvánnyal; a megvizsgált példányoknál körülbelül 6 : 4 arányban. Itt tehát a haszon csak felével múlja felül az indirekt okozott kárt s a 25 madár közül csak 5-öt vehetünk olyannak, amely tisztán használt, a többi 20 közbős maradt.

A haszon és kár közti ezen arány (6 : 4) azonban egész évre semmi szín alatt sem fogadható el. Tavasszal, különösen az árterületeken, a békafogyasztás határozottan túlnyomó; legnagyobb április hóban, de amit a növényzet az előrehaladó idővel mind nagyobb és nagyobb lesz, a békák már csak esetleges %-át képezik a tápláléknak, mely júliustól kezdve már csaknem kizárólag egerekből áll.

A 100-ból még fenmaradó 5 ölyvnél a gyomor és begy tartalma már meglehetősen vegyes.

A fogyasztott egérmennyiség még mindig jelentékeny, néha túlnyomó, de már madár-, nyúl- s gyíkmaradványokkal vegyes.

Ami a madarakat illeti, feltűnő, hogy leggyakrabban a *Miliaria calandra* maradványait találtam; *Merula vulgaris*, *Monticola saxatilis*, *Turdus viscivorus*, *musicus*, *Emberiza citrinella* és *Hydrochelidon leucoptera* koponyarészeit s lábait egyes esetekben szintén, de ezek maradványairól ítélve, csaknem kivétel nélkül mind fiatal madarak voltak.

Nyúlmaradványokat csak egyetlen magyarországi (Csanád-Palota) példányban találtam, foglyot egyben sem.

Ez az 5 madár, mondjuk, nem használt többet, mint amennyit ártott hasznos madarak pusztítása által, tehát sem a haszon, sem a kár szempontjából tekintethe nem jöhet.

Am ezek a példányok sem tartják meg egész éven át indifferens voltukat, mert ha a madarak költése június végével bevégeződik s nem botlanak úton-útfélen röpködni alig képes madárfiókába, bizony ők is kénytelenek az egerek után látni s azokból venni ki a maguk részét.

Ez időtájtban tehát csakúgy hasznosak, mint a többiek.

Ami az öly költési időszakát illeti, ez, mint fentebb is említve lett, legtovább 12 heti időközöt ölel fel s április legutolsó napjaitól (legkorábbi adatom április 25.), körülbelül július 10-éig terjed.

Nagyobb kiterjedésű lomberdőket szeret leginkább, jóllehet fenyőerdőben is találtam fészkelve. A fészkes fa, tapasztalatom szerint, rendszeren patak mentén áll s leginkább bükk, ritkábban tölgy, még ritkábban fenyő vagy nyárfa.

A fészkek és tojások részletesebb leírása nem tartozik e tárgy keretébe. A teljes fészkealj rendszeren 3, elég gyakran 4, ritkán csak 2 tojásból áll, 5-ből soha s legkésőbb május 8-ig már teljes. A tojásokat csak a tojó üli s a kotlási idő átlag 26—27 napot vesz igénybe.

Nem tartom e helyen fölöslegesnek megjegyezni, hogy a 4 fészkealjából rendszeren 1 tojás költetlen (zápon) marad.

A fészkekben ülő tojót a hím látja el élelemmel, mely valami túlságos bőnek semmi szín alatt sem mondható.

Egy 1899 május 9-én talált fészket, melyben a 3 tojást a kotló már javában ülte, bővebben megfigyelve, a ♂-et egy nap alatt csak 7-szer láttam táplálékkal szállani a fészkekhez és pedig d. e. 7 és 11 óra között négyszer, d. u. 1 és 5 óra között háromszor.

Dobay László.

(Folytatása következik.)